

# Professionellt lärande för likvärdig och inkluderande utbildning

– framgångsfaktorer för att möta och undervisa utifrån varje elevs behov

**Professionellt lärande för likvärdig och inkluderande utbildning  
– framgångsfaktorer för att möta och undervisa utifrån varje elevs behov**

© Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2023.

Originalrapport: European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2022.

Profile for Inclusive Teacher Professional Learning: Including all education professionals in teacher professional learning for inclusion. (A. De Vroey, A. Lecheval and A. Watkins, eds.). Odense, Denmark

Redaktörer: Zoe Leffler, Elisabeth Högberg

Formgivning och illustrationer: SPSM

ISBN: 978-91-28-01071-9

Artikelnummer: 01071

Publikationen kan hämtas som pdf-dokument på  
Specialpedagogiska skolmyndighetens webbplats [www.spsm.se](http://www.spsm.se)

# Innehåll

---

<b>1. Inledning</b>	<b>4</b>
<b>2. Lärares professionella lärande</b>	<b>5</b>
<b>3. Fyra framgångsfaktorer för lärares kompetens om inkluderande undervisning</b>	<b>6</b>
<b>4. Så förankras framgångsfaktorerna i skolans styrkedja</b>	<b>9</b>
<b>5. Lärdomar från europeisk policy</b>	<b>11</b>
<b>6. Slutsats</b>	<b>12</b>
<b>7. För dig som vill läsa vidare</b>	<b>13</b>

---

# 1. Inledning

Det här dokumentet bygger på slutsatser av ett projekt som har genomförts av European Agency for Special Needs and Inclusive Education. Syftet med projektet var att identifiera framgångsfaktorer för lärares och pedagogers lärande om inkluderande undervisning. Projektet Teacher Professional Learning for Inclusion (TPL4I) pågick 2018–2022 och bygger på en analys av styrdokument inom området lärares professionella lärande från 26 europeiska länder, en litteraturoversikt av vetenskapliga skrifter och erfarenhetsutbyte mellan deltagande länder.

Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, har anpassat framgångsfaktorerna som identifierades i projektet till det svenska utbildningssystemet. Det innebär att vi utgår från svenska styrdokument för att beskriva framgångsfaktorerna och projektets slutsatser. Denna sammanfattning ämnar bidra till mer kunskap om hur kompetensutveckling för lärare kan främja inkluderande undervisning och hur beslutsfattare i skolan således kan stödja skolans uppdrag att främja alla barns och elevers utveckling och lärande. Om man vill fördjupa sig i hela materialet kan man läsa vidare på European Agencys webbsida.

# 2. Lärares professionella lärande

## Begrepp

Enligt European Agencys projekt är **professionellt lärande** allt lärande från lärarutbildningen till all kompetensutveckling under yrkeslivet. **Framgångsfaktorerna** för professionellt lärande delas in i fyra kompetensområden. Varje område beskriver kunskap, förhållningsätt och förmågor som bidrar till att lärare möter och undervisar elever utifrån deras behov.

## Målgrupp

Professionellt lärande gäller alla yrkesverksamma i skolan, såväl lärare och lärar- eller elevassistenter som rektorer, specialpedagoger och skolchefer.

## Så är det tänkt att användas

Faktorer för framgångsrik skolutveckling, som är en del av det nationella kvalitetssystemet<sup>1</sup>, lyfter vikten av professionell utveckling. På samma sätt ska dessa framgångsfaktorer för professionellt lärande bidra till att alla i skolan utvecklar sin kunskap, sitt förhållningsätt och sina förmågor att främja en inkluderande undervisning. När medarbetarnas kompetens kontinuerligt fördjupas kan det bidra till att kvalitet och likvärdighet i undervisningen förbättras.

<sup>1</sup> Skolverket (2023) Nationellt kvalitetssystem <https://www.skolverket.se/skolutveckling/nationellt-kvalitetssystem-och-kvalitetsdialoger/nationellt-kvalitetssystem>

# 3. Fyra framgångsfaktorer för lärares kompetens om inkluderande undervisning

I framgångsfaktorerna ingår kunskap, förmågor och förhållningssätt. Detta bildar ett ramverk för en inkluderande undervisning. Varje framgångsfaktor inleds med en värdering och ett förhållningssätt. Därefter beskrivs den kunskap och de färdigheter man behöver utveckla.

## I. Utgå från mångfald

**Alla barns och elevers utveckling och lärande gynnas om elevers olikheter ses som en resurs.** En utbildning av hög kvalitet kännetecknas av att man utgår från att alla elever är olika och att man anpassar undervisningen efter elevernas behov i lärandet.

Kompetensområden inom denna framgångsfaktor handlar om hur

- pedagogers kunskap om barns rättigheter leder till att de främjar och respekterar alla barns och elevers utveckling och lärande
- pedagoger utgår från elevers olikheter i sin planering och bidrar till en kultur som utjämnar skillnaderna i barnens och elevernas förutsättningar.

## II. Stöd

**Lärare och pedagoger har höga förväntningar på varje elev.** Elevers potential att lära behöver ledas, stimuleras och utmanas i tillgängliga, trygga och utvecklande lärmiljöer.

Kompetensområden inom denna framgångsfaktor handlar om hur man

- säkerställer att elever får den ledning och stimulans de behöver utifrån sina egna förutsättningar så att de når så långt som möjligt i sitt lärande och sin personliga utveckling
- upptäcker elevers behov tidigt, och hur skola och vårdnadshavare samarbetar för att främja elevers hälsa och lärande
- skapar en tillgänglig lärmiljö, anpassar undervisningen och ger särskilt stöd vid behov.

### III. Samarbete

Samsyn och samarbete i skolan är grunden för att utveckla en likvärdig undervisning av hög kvalitet. Samverkan främjas av att det finns strukturer för kollegialt lärande och delaktighet för elever och vårdnadshavare. Om det finns behov för samverkan med hälso- och sjukvård och socialtjänst behövs strukturer även för det.

Kompetensområden inom denna framgångsfaktor handlar om hur man

- utvecklar kunskap och kompetens om barns och elevers delaktighet och inflytande över sin utbildning anpassat efter ålder och mognad
- erbjuder vårdnadshavare information och delaktighet i sina barns utbildning och hur man utformar utbildningen tillsammans
- skapar strukturer för att samverka och ge flexibelt stöd. Med pedagoger, övrig personal och elevhälsan i skolan och vid behov med hälso- och sjukvård och socialtjänst.

### IV. Professionellt lärande på individuell och samlad nivå

I en verksamhet där det professionella lärandet är framgångsrikt förbättras utbildningens kvalitet och likvärdighet. Kontinuerligt professionellt lärande kan ske under hela yrkeslivet både på individuell och på kollektiv nivå. Det stöder det systematiska kvalitetsarbetet. Genom att planera, följa upp, analysera, dokumentera och utveckla utbildningen förbättras kvaliteten i undervisningen och förutsättningarna för barns och elevers lärande kontinuerligt.

Kompetensområden inom denna framgångsfaktor handlar om hur man

- utgår från identifierade behov och bygger sin kunskap på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

- utvecklar sitt professionella lärande om att möta och förstå elevers behov genom diskussion, reflektion och samverkan
  - utvecklar sitt professionella lärande tillsammans för gemensam kunskap och gemensamma förhållningssätt
  - följer upp, utvärderar och vidareutvecklar professionellt lärande.
-



# 4. Så förankras framgångsfaktorerna i skolans styrkedja

Eftersom styrningen över skolan är decentraliserad i Sverige behövs samverkan på olika nivåer. European Agency ger förslag på roller och underlag för att genomföra professionellt lärande inom skolan som är likvärdigt och ändamålsenligt.

## På nationell nivå: styrdokument och behörighet

Styrdokumenterna är grunden för en likvärdig och inkluderande utbildning och utgångspunkten för lärares och pedagogers professionella lärande. De revideras kontinuerligt och anpassas vid behov.

Ett nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskolelärare ger ett gemensamt språk och ramverk för innehållet i det professionella lärandet. Det kan utveckla undervisningens kvalitet och bör vara tillgängligt för en stor del av skolpersonalen.

## Huvudmän

Huvudmännens roll är att bevaka att professionellt lärande genomförs i enlighet med bestämmelserna i styrdokumenterna och professionsprogrammet. Detta skapar likvärdiga förutsättningar till inkluderande undervisning.

Huvudmän behöver även ha dialog med rektorer och använda det systematiska kvalitetsarbetet för att identifiera behov av professionellt lärande på en övergripande nivå. De skapar förutsättningar för det professionella lärandet på alla nivåer och för tillfällen för samarbeten mellan olika professioner.

## Rektor

Rektorer kan bidra till att identifiera behov av professionell utveckling och ge personal tid, stöd och ekonomiska förutsättningar att delta i utvecklingsarbetet samt att tillämpa ny kunskap och nya färdigheter. De kan också skapa förutsättningar för kollegialt lärande och samverka med andra aktörer som kan bidra till professionellt lärande.

## Skolpersonal

Alla som arbetar i skolan bidrar genom att delta och utvecklas i det professionella lärandet.

Lärare och pedagoger främjar inkluderande undervisning när de samarbetar och vidareutvecklar undervisningen med hjälp av ett strukturerat kollegialt lärande.

# 5. Lärdomar från europeisk policy

Analysen som gjordes av de 26 deltagande ländernas utbildning och kompetensutveckling pekade på fem övergripande lärdomar:

1. Lärares professionella lärande ska utformas så att det bidrar till likvärdighet och kvalitet i utbildningen.
2. Det ska finnas stöd i styrdokumenterna för att professionellt lärande ska fortsätta genom hela yrkeslivet.
3. Det professionella lärandet ska utveckla lärares, pedagogers och rektorers förmåga att bedriva likvärdig och inkluderande undervisning.
4. Professionellt lärande innefattar också kollegialt samarbete inom och mellan skolor.
5. Styrning av professionellt lärande kräver att det professionella lärandet utvärderas och kvalitetssäkras.

# 6. Slutsats

Skolans uppdrag är att ge varje elev förutsättningar att utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens mål. Detta kräver en samsyn om de värderingar som ligger till grund för likvärdig och inkluderande undervisning. Framgångsfaktorerna som har lyfts fram, tillsammans med rekommendationerna om vad som krävs på varje nivå i skolan för att förverkliga dem, är tänkta att bidra till en gemensam och mer konkret förståelse av vad som menas med att utveckla kompetens för likvärdig och inkluderande undervisning.

# 7. För dig som vill läsa vidare

European Agency for Special Needs and Inclusive Education är ett nätverk som består av 31 europeiska länder. Nätverket arbetar för att stödja utvecklingen av inkluderande utbildningssystem och säkerställa varje elevs rätt till en inkluderande utbildning av hög kvalitet. Sverige representeras av SPSM.

Läs mer om vårt uppdrag inom European Agency:  
<https://www.spsm.se/stod-och-rad/skolutveckling/skolutveckling-i-europa/>

För mer information om projektet TPL4I besök:  
[www.european-agency.org/activities/TPL4I](http://www.european-agency.org/activities/TPL4I)

Där kan du bland annat läsa:

- En litteraturöversikt om europeiska länders policy inom området (på engelska)  
[https://www.european-agency.org/sites/default/files/tpl4i\\_literature\\_review.pdf](https://www.european-agency.org/sites/default/files/tpl4i_literature_review.pdf)
- En sammanfattande rapport om analysen av europeiska länders policy i den först delen av projektet (på svenska)  
[https://www.european-agency.org/sites/default/files/TPL4i-Summary-SV\\_o.pdf](https://www.european-agency.org/sites/default/files/TPL4i-Summary-SV_o.pdf)
- Profilen för inkluderande lärares professionella lärande (på svenska)  
[https://www.european-agency.org/sites/default/files/Profile\\_for\\_Inclusive\\_Teacher\\_Professional\\_Learning\\_insert\\_SV\\_o.docx](https://www.european-agency.org/sites/default/files/Profile_for_Inclusive_Teacher_Professional_Learning_insert_SV_o.docx)
- Den fullständiga rapporten om framgångsfaktorernas utveckling med detaljerade framgångsfaktorer (på engelska)  
[https://www.european-agency.org/sites/default/files/Profile\\_for\\_Inclusive\\_Teacher\\_ProfessionalLearning.pdf](https://www.european-agency.org/sites/default/files/Profile_for_Inclusive_Teacher_ProfessionalLearning.pdf)

## En likvärdig utbildning för alla

Hos Specialpedagogiska skolmyndigheten får du stöd när du skapar lärmiljöer som är utvecklande och tillgängliga för alla. Vi erbjuder specialpedagogiskt stöd till skolor och förskolor i hela landet, svarar på frågor och erbjuder fortbildning. Vi driver också specialskolor, fördelar statsbidrag och utvecklar läromedel.

Välkommen till Sveriges expertmyndighet inom specialpedagogik.